

ANDIJON SHAHRI KO‘CHALARIDA TASHKIL ETILGAN CHO‘NTAK YO‘LLARNING SHAHAR TRANSPORT OQIMIGA TA’SIRINI BAHOLASH

Mualliflar: Tursunaliyev Xursanali Rustamjon o‘g‘li

Ilmiy maslahatchi: Shodmonov Saidbek

Andijon davlat texnika instituti,

“Transport lagistikasi” yo‘nalishi talabasi

ANNOTATSIYA

Mazkur ilmiy maqolada Andijon shahri ko‘chalarida tashkil etilgan cho‘ntak yo‘llarning (karmashka) transport oqimiga ta’siri chuqur tahlil qilingan. Shahar ko‘chalaridagi transport zichligi, jamoat transporti harakati, tirbandliklarning kelib chiqish sabablari va yo‘l harakati xavfsizligiga ta’sir etuvchi omillar o‘rganilgan. Cho‘ntak yo‘llarning magistral va ikkinchi darajali ko‘chalardagi samaradorligi baholanib, ularni rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: cho‘ntak yo‘l, karmashka, transport oqimi, tirbandlik, jamoat transporti, yo‘l harakati xavfsizligi, magistral ko‘cha, svetofor tizimi, transport infratuzilmasi

KIRISH

Bugungi kunda yirik shaharlarda transport vositalari sonining ortib borishi yo‘l infratuzilmasiga bo‘lgan talabni keskin oshirmoqda. Ayniqsa Andijon shahri kabi aholisi zich hududlarda transport oqimini samarali boshqarish muhim masalalardan biri hisoblanadi. Magistral va markaziy ko‘chalarda yuzaga kelayotgan tirbandliklar nafaqat vaqt yo‘qotilishiga, balki yoqilg‘i sarfining ortishi va ekologik muammolarning kuchayishiga ham sabab bo‘lmoqda.

Shahar transport tizimida cho‘ntak yo‘llar muhim muhandislik yechimlaridan biri hisoblanadi. Ular avtobuslar, marshrutkalar yoki boshqa transport vositalarining asosiy qatnov qismidan tashqarida vaqtincha to‘xtashini ta’minlaydi. Natijada asosiy transport oqimi uzluksiz davom etadi va tirbandlik darajasi kamayadi.

Andijon shahri ko‘chalarida tashkil etilgan cho‘ntak yo‘llarning samaradorligini o‘rganish va ularning transport oqimiga ta’sirini baholash bugungi kunning dolzarb ilmiy-amaliy masalalaridan biridir.

1. CHO‘NTAK YO‘LLARNING UMUMIY TAVSIFI

Cho‘ntak yo‘llar — bu asosiy qatnov qismidan chetga ajratilgan maxsus yo‘l qismi bo‘lib, transport vositalarining vaqtincha to‘xtashi yoki burilishi uchun xizmat qiladi.

Cho‘ntak yo‘llarning asosiy vazifalari quyidagilar:

- jamoat transportining xavfsiz to‘xtashini ta’minlash
- transport oqimining uzluksizligini saqlash

- tirbandliklarni kamaytirish
- yo‘l harakati xavfsizligini oshirish
- transport vositalarining tezligini boshqarish

Cho‘ntak yo‘llar odatda quyidagi hududlarda tashkil etiladi:

- avtobus bekatlarida
- yirik savdo markazlari oldida
- chorrahalarda
- magistral ko‘chalarda
- avtomobil turar joylari yaqinida

2. ANDIJON SHAHRI TRANSPORT TIZIMINING HOZIRGI HOLATI

Andijon shahri aholisi sonining ortib borishi transport tizimiga katta yuklama bermoqda. Ayniqsa markaziy ko‘chalarda avtomobillar sonining ko‘payishi tirbandliklarga sabab bo‘lmoqda.

Asosiy muammolar quyidagilardan iborat:

- yo‘llarning torligi
- jamoat transportining noto‘g‘ri to‘xtashi
- noqonuniy parkovkalar
- svetofor tizimlarining eskirganligi
- yo‘l infratuzilmasining yetarli emasligi

Shaharda ayrim ko‘chalarda tashkil etilgan cho‘ntak yo‘llar ushbu muammolarni qisman kamaytirishga xizmat qilmoqda.

3. CHO‘NTAK YO‘LLARNING TRANSPORT OQIMIGA TA’SIRI

3.1. Tirbandliklarni kamaytirish

Cho‘ntak yo‘llarning asosiy afzalliklaridan biri transport oqimining uzluksizligini ta’minlashidir. Avtobus yoki marshrutka asosiy qatnov qismida to‘xtamaganligi sababli boshqa transport vositalari harakatni davom ettira oladi.

3.2. Harakat tezligini oshirish

Cho‘ntak yo‘llar tashkil etilgan hududlarda avtomobillarning o‘rtacha harakat tezligi oshadi. Bu ayniqsa tig‘iz transport oqimiga ega ko‘chalarda sezilarli natija beradi.

3.3. Yo‘l harakati xavfsizligini oshirish

Cho‘ntak yo‘llar haydovchilarning keskin tormoz berishini kamaytiradi. Natijada avariya ehtimoli pasayadi.

3.4. Jamoat transporti samaradorligi

Bekatlarda tashkil etilgan cho‘ntak yo‘llar yo‘lovchilarning xavfsiz chiqib-tushishini ta’minlaydi va jamoat transporti jadvalining barqarorligini oshiradi.

4. CHO‘NTAK YO‘LLARNING AFZALLIKLARI

Cho‘ntak yo‘llarning asosiy afzalliklari quyidagilar:

- transport oqimini tezlashtiradi
- yo‘l o‘tkazuvchanligini oshiradi

- tirbandliklarni kamaytiradi
- yoqilg‘i sarfini kamaytiradi
- ekologik zararlarni kamaytiradi
- piyodalar xavfsizligini oshiradi

5. MAVJUD KAMCHILIKLAR VA MUAMMOLAR

5.1. Noto‘g‘ri loyihalash

Ayrim hududlarda cho‘ntak yo‘llar noto‘g‘ri joylashtirilgan bo‘lib, bu transport harakatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda.

5.2. Torlik muammosi

Ba‘zi cho‘ntak yo‘llarning o‘lchamlari talab darajasida emas.

5.3. Noqonuniy parkovka

Cho‘ntak yo‘llardan ayrim haydovchilar avtomobil turar joyi sifatida foydalanmoqda.

5.4. Texnik xizmat muammolari

Yo‘l chiziqlari va belgilarining eskirishi cho‘ntak yo‘llarning samaradorligini pasaytiradi.

6. ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH

6.1. Aqlli transport tizimlari

ITS texnologiyalari yordamida transport oqimini avtomatik boshqarish mumkin.

6.2. Sensorli monitoring tizimlari

Sensorlar yordamida transport zichligi aniqlanadi va svetoforlar avtomatik boshqariladi.

6.3. Raqamli kuzatuv

Videokuzatuv tizimlari noqonuniy parkovkalarni aniqlash imkonini beradi.

7. TAKLIF VA TAVSIYALAR

- yangi cho‘ntak yo‘llarni zamonaviy standartlar asosida qurish
- noqonuniy parkovkaga qarshi nazoratni kuchaytirish
- aqlli svetofor tizimlarini joriy qilish
- jamoat transporti bekatlarini modernizatsiya qilish
- yo‘l belgilarini yangilash

XULOSA

Cho‘ntak yo‘llar Andijon shahri transport infratuzilmasining muhim qismi hisoblanadi. Ular transport oqimining uzluksizligini ta‘minlash, tirbandliklarni kamaytirish va yo‘l harakati xavfsizligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

Kelajakda zamonaviy texnologiyalar asosida cho‘ntak yo‘llarni rivojlantirish orqali shahar transport tizimi samaradorligini yanada oshirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi yo‘l harakati qoidalari
2. Transport muhandisligi bo‘yicha ilmiy adabiyotlar

3. Shahar transport tizimlari bo'yicha ilmiy tadqiqotlar
4. Yo'l infratuzilmasi normativ hujjatlari
5. ITS texnologiyalari bo'yicha ilmiy maqolalar
6. Internet manbalari

